

Gunvor Andersson

- 2013 års mottagare av pris från CSA

Gunvor Andersson, professor emerita i socialt arbete vid Lunds universitet, har utsetts till 2013 års mottagare av hedersutmärkelsen från Centralförbundet för socialt arbete (CSA). Priset ska gå till någon som på ett framstående sätt bidragit till att utveckla det sociala arbetet. Enligt pris-motiveringen är det Gunvor Anderssons "omfattande och gedigna forskar- och undervisningsgärning inom den sociala barnvården" liksom att hon "under hela sitt yrkesverksamma liv verkat för att lyfta fram barn, barns perspektiv och barns rättigheter" som gjort henne till mottagare av priset.

GUNVOR ANDERSSONS FORSKNING rör social barnvård ur olika infallsvinklar, men mest av allt förknippas hon nog med forskning om placerade barn. Hon är i grunden psykolog och i den yrkesrollen arbetade hon vid 1980-talets början på ett barnhem där hon knöt kontakter med 26 barn i åldern noll till fyra år och deras mammor. Det blev startpunkten för en unik longitudinell studie av barn i samhällsvård. Den kom i ett första skede att ligga till grund för avhandlingen *Små barn på barnhem* (1984). Det fanns i stort sett ingen aktuell svensk eller nordiskt forskning om hur det var för små barn att bli placerade på barnhem vid skiftet mellan 1970 och 1980-talen. Det var via utländska studier väl känt hur besvärligt det kan vara för barn att bemästra traditionella institutionsmiljöer, men hur var det för barn att komma till "moderna barnhem", kanske tillsammans med mor? Barnen i Gunvor Anderssons studie kunde på grund av sina familjeförhållanden betraktas som mycket utsatta och barnhemsvistelsen följdes för de allra flesta av familjehemsplaceringar. Avhandlingen gällde främst barnens anknytnings- och anpassningsprocess under och efter barnhemsvistelsen. Tillsammans med medarbetare har hon sedan gjort återkommande uppföljningar av barnen och därmed kunnat belysa deras mer eller mindre krokiga banor genom den sociala barnvården och in i tidigt vuxenliv.

Ett genomgående tema är hur barnens relationer till föräldrar och familjehemsföräldrar gestaltat sig, vad olika relationer inneburit för dem under uppväxten och hur barnen ser tillbaka på dem som vuxna. Relationer är svår fångade som forskningsobjekt, men centrala för barn och därmed också i Gunvor Anderssons studie. Att faktiskt få kontakt med de små barnen och deras mödrar och att sedan förmå hålla uppe kontakten så att fem uppföljande intervjuomgångar kunde genomföras är en prestation i sig. Det har också gjorts med ett mycket litet bortfall. Studiens longitudinella

ansats har inneburit att barnen följts så länge som 25 år efter barnhemsvistelsen, vilket är mycket ovanligt när man arbetar med i huvudsak kvalitativa data. Det omfattande materialet i form av intervjuer, men också observationer och aktdata, har legat till grund för analyser av barnens uppväxt och vuxenliv, och om förhållandet däremellan. För några av barnen gick det glädjande nog riktigt bra. För andra gick det, trots omständigheterna, hyggligt och för dessa går det att spåra förekomst av skyddande faktorer som hjälpt till. För en tredje grupp gick det, trots omfattande samhällsinsatser, riktigt dåligt. Deras livssituation strax innan vuxenlivet, när den sociala barnvården fortfarande är inblandad, är anledning nog till en social "haverikommission", skriver Gunvor Andersson i ett kapitel som handlar om just haverier i social barnvård (Andersson, 2001).

I studien har olika datainsamlingsmetoder använts, men det är barnens egna berättelser som utgör ryggraden. Barnens beskrivningar hjälper oss att se det som siffror aldrig kan berätta. Gunvor Andersson konstaterar att det finns mönster i hennes resultat som har likheter med de som kommit fram i flera omfattande registerstudier som pekar mot samhällsvårdade barns svaga position som unga vuxna när man jämför dem med barn som vuxit upp i hemmet. Hon har dock varit inriktad mot att studera hur förhållandena inom gruppen barn i studien varierar, samt hur deras tillvaro förändrats över tid. Den sista boken om studien heter talande nog *Utsatt barndom, olika vuxenliv* (2009). Här kan författaren med sin detaljerade kännedom om varje enskilt barn visa på den stora variationen samt söka förståelse för varför det blev på det ena eller andra sättet för barnen. I analysen, som bland annat görs med hjälp av anknytningsteori, får vi hjälp att förstå det som Gunvor Andersson själv formulerar på följande vis: "Barnens egna berättelser visade att även likartade yttre omständigheter kan upplevas och hanteras olika" (Andersson, 2011, s 59). Sammanhanget barnen befinner sig i, skillnader vad gäller risk- och skyddsfaktorer samt barnens egen kraft är det som Gunvor Andersson finner är förklaringsarna bakom att barnen fått så olika utvecklingsbanor och livssituation. Hon kan konstatera att som grupp har barnen i studien klarat sig bättre än föräldrarna och skriver att hon kan se föräldrarna (i realiteten mödrarna) framför sig när de som relativt unga fick barnen placerade på barnhem. De har gått illa för åtskilliga av dem, flera av dem är döda och andra har haft ett mycket besvärligt liv. Det fanns ambitioner om att rehabilitera föräldrarna, men det tycks inte ha skett.

Gunvor Anderssons longitudinella studie har avsatt en rad olika

Gunvor Andersson
Foto: Mikael Risedal

publikationer som haft stor betydelse för förståelsen av vad en utsatt barndom kan innebära och för den sociala barnvårdens roll i den. I texterna stannar hon inte vid att rapportera forskningsresultat, hon har också en ovanligt tydlig pedagogisk ambition. I *Barn i samhällsvård* skriver hon att syftet är att boken skall vara "både en presentation av forskning och en lärobok för dem som arbetar eller kommer att arbeta med barn och familjer i utsatta positioner" (Andersson, 1995, s. 7).

I ETT ANNAT forskningsprojekt restes frågan: Är det annorlunda att vara fosterbarn? (se Andersson, 2001/2009). Här intervjuades 10-11-åriga barn i familjehem om sitt vardagsliv och om relationer till fosterföräldrar, biologiska föräldrar och andra vuxna, bland annat socialsekreterare. De 22 barnen kom från fyra sydsvenska kommuner och hade varit mellan ett halvår och tio år i familjehems-vård. Utgångspunkten är också här barnens egna berättelser och deras uppfattningar om vad som är viktigt och oviktigt. I intervjuerna får barnen berätta om "en vanlig dag" i familjehemmet, vilket innebär att jordnära frågor om morgonrutiner, skoldagen och fritiden belyses ur fosterbarnens perspektiv. Det visar sig att barnen inte tyckte att det var så stor skillnad att vara fosterbarn när de jämförde sig med andra barn. Den stora skillnaden fanns istället mellan livet i fosterhemmet och hur det var att leva med föräldrarna, i de flesta fall modern. Ett barn säger "andra tycker nog det är skillnad, men jag är väl ungefär som en vanlig. Jag tycker i alla fall jag har det bra." Ett annat barn uttrycker: "Att bo här är skillnad, dubbelt så mycket, för när vi bodde hemma var det bara bråk och sånt." (Andersson, 2009, s 167).

Gunvor Andersson har också ägnat sig åt det sociala barnvårdsarbete som utförs vid socialkontor. Vad gör socialsekreterare rent konkret när de bedriver social barnvård med små barn? var en fråga som resulterade i boken *Socialt arbete med små barn* (1991). Studien är nu mer än 20 år gammal och det är hög tid för en ny. Mycket har hänt inom socialtjänsten och den sociala barnvården under de senaste decennierna och i denna 1990-talsstudie finns en utmärkt referenspunkt att förhålla sig till.

En fråga som Gunvor Andersson tillsammans med kollega intresserat sig särskilt för under 2000-talet är de barn som lever under de svåraste av förhållanden, nämligen barn som inte har någon fast bo-

stad. Boken *Barn utan hem* (2007) lyfter fram barn i hemlösa familjer, eftersom de barnen ofta inte syns i rapporter och utredningar om hemlöshetsfrågan. De hör inte heller hemma i något särskilt forskningsområde. Snarare skymtar de fram, men ofta i en perifer situation. I den välfärdsstat där man talar om bostad som en social rättighet, finns barn som tillsammans med sina föräldrar pendlar mellan olika tillfälliga boenden som härbärgen, vandrarhem och jourlägenheter. Det är en skamfylld tillvaro som kan nöta på självuppfattningen och skapa en känsla av att evigt stå utanför, att sakna det som andra har tillgång till. För barn är detta naturligtvis en mycket svår situation. Att människor inte har någonstans att bo är i grunden ett strukturellt problem, men när "bostadsmarknadens riskgrupper" förs till socialtjänsten blir det ett individuellt problem. Författarna skriver: "Vare sig det handlar om strukturella eller familjens egna handlingar kommer barnen i kläm." (s 166).

DET ÄR SVÅRT att göra Gunvor Anderssons forskarinsats rättvisa. I denna korta text kan endast några arbeten i den digra publikationslistan tas upp. Nämnas bör dock att Gunvor Andersson är en av de relativt få forskare som intresserat sig för insatsen kontaktnaskap. Särskilt har hon tillsammans med kollega skrivit om kontaktpersoner i vårdnadstvister (Andersson & Bangura Arvidsson, 2006). Barns utsatthet i media, barnvård ur ett könsperspektiv och sambandet mellan social barnvård och fattigdom är andra teman i hennes forskning. Utrymmet medger inte någon närmare presentation av dessa forskningsspår, men det bör framgå att även om barn i samhällsvård, deras relationer och deras inre och yttre anpassning är kärnområden i Gunvor Anderssons forskning, så finns hennes insatser inom ett större område. Ett sammanhållande tema är att vilken text man än går till eller vilket föredrag man än hör henne hålla, så finns budskapet om att vi får inte glömma de yngre barnen. Svensk social barnvård är idag i stor utsträckning riktad mot tonåringar och i värsta fall betyder det att de små barnens behov skymms. Gunvor Andersson har genom hela sin forskarbana, med start i studien av 0-4-åringar vid barnhemmet där hon var psykolog, intresserat sig för de yngre barnens situation. Det må gälla barn i utsatta förhållanden i föräldrahemmet, barn i samhällsvård eller barn som på annat sätt är föremål för, eller borde vara föremål för, socialtjänstens intresse.

Vi hyr ut Socialsekreterare och Chefer till den kommunala Socialtjänsten för längre eller kortare utrednings- eller chefsuppdrag.

Se vidare vår hemsida www.socionomuthyrning.se

SOCIONOM
UTHYRNING

Bredvid mängden av data och analyser som rör barns levnadsomständigheter och relationer, var Gunvor Andersson en av dem som tidigt intresserade sig för den framväxande barndomssociologin och synen på barn som subjekt och viktiga informanter om sina liv. Hon har i olika texter diskuterat begreppet barnperspektiv, vad det egentligen betyder att ge barn röst, att se dem som kompetenta och så vidare. Den flitigt citerade artikeln *Barnintervju som forskningsmetod* (1998) utgjorde ett viktigt bidrag till kunskapen om hur man i vetenskapliga sammanhang kan genomföra och hantera intervjuer med barn.

AVSLUTNINGSVIS VILL JAG i denna korta text framhålla att Gunvor Anderssons texter har ett utmärkande drag, nämligen språkets klarhet. Inga onödiga krångligheter, inga formuleringar som skall dölja det dunkelt tänkta, utan enkelhet i ordets bästa bemärkelse. Att skriva med så till synes lätt hand, är en svår konst som få i forskarvärlden behärskar.

Utöver sin forskargärning har Gunvor Andersson spelat en betydelsefull roll som sammanbindande länk för yngre forskare. Vi är flera forskare som tack vare hennes doktorandkurs kunde knyta kontakter som senare resulterat i olika forskningsarbeten. Hon har också varit primus motor för en konferens där svensk barnvårdsforskning samlades nationellt. Det var ingen tillfällighet att den ägde rum i Eslöv, där hon bott i många år. I skrivande stund är Gunvor Andersson med i diskussioner om en ny nationell konferens om barnvårdsforskning. ■

Referenser

- Andersson, G (1984) *Små barn på barnhem*. Lund: Psykologiska institutionen, Lunds universitet.
- Andersson, G (1991) *Socialt arbete med små barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, G (1995) *Barn i samhällsvård*. Lund: Studentlitteratur
- Andersson, G (1998) Barnintervju som forskningsmetod. *Nordisk psykologi*, 50, 18-41.
- Andersson, G (2001) "Jag försökte gå framåt, men vinden drar mig bakåt" – en barndom utan kontinuitet. I Aronsson (red) *Haverier i social barnvård? Fem fallstudier*. Stockholm: Cus/Socialstyrelsen & Gothia.
- Andersson, G (2001/2009) Barns vardag i familjehem. I *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Andersson, G & Bangura Arvidsson M (2006) *Barnet mellan två föräldrar: insatsen kontaktperson i umgängestvister*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Andersson, G (2009) *Utsatt barndom, olika vuxenliv*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Andersson, G (2011) Barn i samhällsvård. I *Social barnvård – några utmaningar. Glimtar från forskning ur olika perspektiv*. Meddelande från Socialhögskolan 2011:6. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

Författare

Marie Sallnäs är professor i Socialt arbete, Stockholms universitet

27 NOVEMBER 2013
SLAGTHUSET I MALMÖ

PSYKISK
O-HÄLSA
SYD

TEMA

**Bemötande &
kommunikation**

Psykisk O-Hälsa -SYD är mötesplatsen för alla som har ett yrkesmässigt intresse av att bidra till en starkare psykisk hälsa för dem som har drabbats av psykisk ohälsa!

Till hösten arrangeras för fjärde året i rad denna inspirerande konferens och mässa på Slagthuset i Malmö i samarbete med Psykiatri Skåne.

Under denna dag kan du och dina kollegor fritt välja mellan fyra parallella spår!

UR PROGRAMMET:

- **Depression och suicidal kommunikation – hur uppmärksamma och bemöter du ungdomar i farozonen?**
Ludmilla Rosengren, Leg läkare, författare och KBT-terapeut
- **Barn till traumatiserade föräldrar**
Marie-Louise Lundberg, enhetschef, Leg. psykolog, fil. dr, teamet för krigs- och tortyrskadade barn- och ungdomspsykiatriska kliniken Malmö
- **Kommunikation över kulturgränser... del 1 & 2**
Gillis Herlitz, fil. Dr, etnolog, antropolog, författare
- **Upptäckt och bemötande av Bordeline personlighetsstörning BPD/IPS**
Martin Nilsson, Överläkare, Specialist i Psykiatri Malmö
- **Kulturella och existentiella perspektiv på PTSD och trauma**
Batja Håkansson, Leg läkare, fil kand, Överläkare
- **Farlighet och självmordsrisk vid dubbeldiagnoser**
Märta Wallinius, Leg psykolog, Med. dr

Deltagaravgift: 1995 kr exkl moms. I priset ingår för- och eftermiddagsfika samt lunch. **Boka tidigt pris före 20/9, 1695 kr.**

Tider: 27 november 2013, start 09.00, slut 16.30. Registrering och besök i utställningen från 08.00. **Plats:** Slagthuset, vid Malmö Centralstation **Hela programmet, anmälan och mer information:** www.syd.psyoh.se, telefon 08-23 73 10 eller e-post: info@expomedica.se

Arrangör:

EXPO MEDICA

Samarbetspartner:

Psykiatri Skåne
En del av Region Skåne

Mediapartner:

Anmäl dig idag på www.syd.psyoh.se